

І. І. Драчдоктор педагогічних наук, доцент
перший заступник директора
Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України**О. М. Слободянюк**кандидат педагогічних наук, докторант
Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ПРИЧИНИ ТА СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

У статті в руслі входження України до Європейського простору вищої освіти актуалізується питання посилення інституційної спроможності вітчизняних закладів вищої освіти, що передбачає своєю чергою підвищення якості освіти. Створення системи забезпечення якості вищої освіти, культури якості загострює питання етичного регулювання академічного середовища. Авторами статті визначено, що система вищої освіти має давні традиції послідовної реалізації принципів академічної доброчесності та довгу історію її дослідження. Охарактеризовано політику імплементації принципів академічної доброчесності в Європейському просторі вищої освіти. У статті підкреслено актуальність затвердження документів, які регулюють (на національному та наднаціональному рівнях) відносини всіх учасників освітнього процесу, роль міжнародних проєктів у процесі впровадження принципів академічної доброчесності та створення структур, відповідальних за імплементацію політики академічної доброчесності як центральної складової частини академічної культури. Мета статті – проаналізувати причини та ставлення здобувачів вищої освіти до порушень академічної доброчесності (на прикладі Вінницького національного технічного університету). Автори статті досліджують проблемні аспекти їх практичного впровадження в заклади вищої освіти України. Спираючись на результати дослідження щодо причин та ставлення студентів до порушення академічної доброчесності у Вінницькому національному технічному університеті, автори констатують, що через недостатню поінформованість студентів I–II курсів щодо вимог ринку праці та відсутність практики працевлаштування, вони недооцінюють роль знань як фактора, який впливатиме на професійний успіх. Автори встановлюють низку факторів, які спонукають здобувачів вищої освіти до порушення принципів академічної доброчесності. На думку студентів, однією з основних причин їх порушення є виконання великого обсягу навчальних завдань, які не мають професійно-практичної спрямованості.

Окреслено кроки щодо подальшого розвитку академічної доброчесності в освітньому середовищі, а саме: співпраця університету зі стейкхолдерами, підвищення педагогічної кваліфікації науково-педагогічних працівників, отримання студентами навичок з академічного письма та регулярні перевірки письмових робіт студентів на плагіат.

Ключові слова: вища освіта, академічна доброчесність, принципи академічної доброчесності, забезпечення академічної доброчесності, недотримання академічної доброчесності.

Постановка проблеми. Сфера вищої освіти – це своєрідна модель суспільства. І від того, наскільки якісною буде освіта та наскільки демократичними будуть академічні взаємовідносини, залежать системні перетворення в сучасному «суспільстві знань», визнання дипломів українських університетів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти. Своєю чергою імплементація принципів академічної доброчесності є дієвим інструментом забезпечення якості освіти та слугує передумовою розбудови активного громадянського суспільства. «Академічна доброчесність – це комплексне поняття, яке описує своєрідний суспільний договір між академічною громадою та її членами – сту-

дентами, викладачами та менеджментом. Вона базується на цінностях, з якими молода людина приходиться в університет, збагачує їх набір у стінах Alma Mater та не закінчується на порозі університету в той момент, коли випускник із його дипломом виходить у великий світ» [1, с. 219].

Академічна доброчесність стала темою обговорення на наднаціональному та національному рівнях. Свідченням уваги до етичного виміру трансформаційних процесів у вищій освіті стало прийняття Бухарестської Декларації з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні. Документ узагальнює основні тенденції розвитку вищої освіти в європейському регіоні та визначає принципи їх етичного регулювання. У розділі «Цінності та принципи» цінності (чесність,

довіра, справедливість, повага, відповідальність та підзвітність) та принципи (автономії, академічної свободи та відповідальності) освіти представлені інтегрованими (The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region, 2004) [24].

На Постійній конференції Міністрів освіти Ради Європи з управління та якості освіти в Гельсінкі задеклароване рішення (Helsinki Final Act, 2013) про створення «Пан-Європейської платформи з питань етики, прозорості та чесності в галузі освіти» (Pan-European Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education, далі – ETINED). Ідея цієї ініціативи – створення площадки для обміну інформацією, кращих практик із питань етики і доброчесності з особливою увагою до боротьби проти корупції та шахрайства у сфері освіти і наукових досліджень. На сьомій сесії Празького форуму (2015 р.) Платформу офіційно запустили, одночасно схваливши проекти таких документів: «Основні визначення», «Етичні принципи», «Етична поведінка всіх учасників освітнього процесу» [22]. У контексті означеної проблеми важливим здобутком є схвалене Міжнародною Асоціацією університетів та Magna Charta Observatory Керівництво для інституційних Кодексів в галузі вищої освіти (Guidelines for an Institutional Code of Ethics in Higher Education, 2012) [19]. «Цей документ пропонує певну рамку, партію між основними акторами університетської сцени, що формує їхню згоду і відповідальність за слідування визначеним принципам (академічна чесність, етична поведінка в дослідженнях; рівність, справедливість, відсутність дискримінації; підзвітність, прозорість, незалежність; критичний аналіз, повага до аргументованих думок; відповідальність за використання ресурсів, навколишнього середовища; вільне, відкрите поширення знань, інформації; солідарність за чесне поводження з міжнародними партнерами), які зможуть сформулювати організаційну та моральну ідентичність усього академічного співтовариства» [6, с. 36].

Важливу роль для впровадження і забезпечення дотримання академічної доброчесності є створення консорціуму з дванадцяти європейських закладів вищої освіти та науково-дослідних установ для реалізації проекту зі створення Європейської мережі академічної доброчесності (European Network for Academic Integrity, далі – ENAI) (члени якої розробили словник з академічної доброчесності) [18] через схему стратегічних партнерств Erasmus + Платформа ENAI у Європі. ENAI працює як портал, який оприлюднює результати досліджень проблеми академічної доброчесності, надає методичні рекомендації, організовує конференції, семінари та інші заходи, з метою заохочення до чесної інтелектуальної праці.

Впровадженню політики забезпечення академічної доброчесності (прямо або опосередковано) сприяє діяльність міжнародних проєктів, як-то: Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project, далі – SAIUP) [9], польсько-український проєкт «Інноваційний університет і лідерство» [8], «Програма розвитку лідерського потенціалу університетів України» (2016–2019) [7].

Діяльність SAIUP, який реалізується за підтримки Американської Ради з міжнародної освіти та Посольства США в Україні (2016–2010 рр.), спрямована на формування нової академічної культури, яка базуватиметься на принципах чесності, реального навчання, справедливості, довіри та взаємоповаги усіх учасників академічного процесу.

Не менш важливу роль у справі формування культури академічної доброчесності відіграє ідея підготовки лідерів, які спроможні надихати, мотивувати, забезпечувати здійснення комплексних заходів із формування у здобувачів вищої освіти поваги до авторських прав, налагодження чесних партнерських відносин в освітньому процесі. Сприяє підготовці академічних лідерів, що мають бажання та ресурси впроваджувати академічну культуру, інноваційні освітні та управлінські технології в практики закладів вищої освіти (далі – ЗВО) України польсько-український проєкт «Інноваційний університет і лідерство», що здійснювався за підтримки МОН України, Міністерства науки і вищої освіти Республіки Польща.

Ідея сприяння розвитку лідерства як критично важливого інструмента для просування інституційних і галузевих змін закладена і в Програму розвитку лідерського потенціалу університетів України (2016–2019), яку реалізовано Британською Радою в Україні спільно з Інститутом вищої освіти НАПН України за підтримки МОН України. Серед сорока українських університетів, які брали участь у «Програмі розвитку лідерського потенціалу університетів України» (2016–2019 рр.), три університети обрали тему забезпечення академічної доброчесності («Імплементация стратегії академічної доброчесності університету», Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана; «Розвиток доброчесності в науці та навчанні», Чернігівський національний технологічний університету; «Формування культури академічної доброчесності в студентську середовищі», Вінницький національний технічний університет).

Отже, обговорення і затвердження документів, які регулюють (на ціннісно-нормативному рівні) відносини всіх учасників освітнього процесу та створення структур, відповідальних за впровадження принципів академічної доброчесності, свідчать про актуальність їх імплементції як єдиного загальноприйнятого етичного стандарту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Забезпечення реалізації принципів академічної доброчесності в університеті передбачає ґрунтовний аналіз причин та ставлення студентів до її порушень.

Ще у 1964 році W. Bowers було опубліковано результати першого широкомасштабного дослідження академічної нечесності в закладах вищої освіти. Дослідником опитано більше 5000 студентів у 99 коледжах і університетах США. За результатами дослідження було з'ясовано, що понад половини всіх респондентів один або більше разів вдавалися до порушень чесних академічних практик [20].

З метою впровадження чесних освітніх практик та вивчення ролі Кодексів честі в американських університетах проведено масштабне дослідження (1996) (близько 50 000 студентів із понад 60 університетів), результати якого оприлюднили D. McCabe та L. Trevino. Опитування засвідчило, що 70 % студентів брали участь у тій чи іншій формі порушень норм академічної культури [21, р. 28–33]. Результатом аналізу ефективності традиційних та модифікованих Кодексів честі став висновок: традиційні кодекси честі є ефективним інструментом запобігання недоброчесних практик за умови запровадження їх у приватних закладах із малою та середньою кількістю студентів, натомість у великих університетах складніше розвивати й підтримувати потужне відчуття університетської спільноти, що є важливим фундаментом, на якому може будуватися традиція кодексу честі в модифікованій формі.

Напрацювання закордонних дослідників, які присвятили науковий доробок стану вищої освіти на аксіологічному та деонтологічному рівнях, а саме: Е. Паскарелла та П. Терензіні (в контексті вивчення цінностей студентства) [23], Е. Колбі, Т. Ерліх, Е. Бьюмонт (у контексті особистої, соціальної відповідальності) [17], М. Біті, Д. Хенрі (в контексті формування моральних якостей) [16] та питанню перспектив етичних та моральних вимірів вищої освіти та науки України (М. Бойченко, Т. Добко, С. Курбатов, І. Регейло, М. Рогожа, В. Сацик та ін.) – свідчать про вагомість етичного регулювання академічного середовища. Однак, на нашу думку, актуальною проблемою формування академічної доброчесності в студентському середовищі є проведення емпіричних досліджень як на інституційному, так і на національному рівнях.

Одним із перших стало загальнонаціональне опитування «Вища освіта в Україні: громадська думка студентів», проведене Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (2011, 2015) та стосувалося питань оцінки студентами якості вищої освіти в Україні та корупції в закладах вищої освіти (далі – ЗВО) [4].

Приведемо приклади відповідей українських студентів. Так, на питання «Чому студенти вдаються до списування або купівлі різних робіт, які повинні робити самостійно?» 45% респондентів відповіли: «тому що купити чи списати потрібну роботу дуже просто і доступно», а 31,4% – «тому що студенти не бачать зв'язку між цими завданнями та їхньою майбутньою професією». Разом із тим на питання «На вашу думку, що у першу чергу потрібно, щоб після завершення ЗВО отримати хорошу роботу?» 44,8% відповіли – «мати добру освіту, високий рівень знань», а 36% – «мати знайомства, зв'язки». Це підтверджує думку, що проблема порушення принципів академічної доброчесності в українській вищій освіті є і це треба відповідально визнати, як на національному, так і інституційному рівнях.

З метою вивчення фактичного стану та факторів, що визначають академічну культуру навчально-пізнавальній діяльності студентів, розробки можливих шляхів підвищення її рівня в українських ЗВО проведено дослідження Східноукраїнським Фондом соціальних досліджень «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку» (2016 р.). Як показали результати дослідження, найпоширенішими практиками порушення норм академічної доброчесності є списування, різні форми плагиату та корупція. Попри наявність санкцій, списування та плагиат фактично легітимуються на практично повсякденному рівні більшістю суб'єктів освітнього процесу і розглядаються як один з елементів навчання та як регулярні традиційні студентські практики, що мають значну історію свого відтворення в кількох поколіннях студентства. Попри наявність різних видів корупційних практик у вітчизняній вищій освіті і те, що вони ініціюються здебільшого саме студентами, корупція оцінюється негативно всіма суб'єктами академічного простору [3].

Через відсутність систематизованих статистичних даних щодо практик запровадження принципів академічної доброчесності в університетах та у зв'язку із введенням поняття академічної доброчесності в законодавчу сферу (Закон України «Про вищу освіту», 2014), актуалізувалась потреба оцінити наявні практики сприяння академічній доброчесності, які втілюються в українських ЗВО. У 2016 р. Інститут освітньої аналітики за дорученням МОН України провів дослідження для окреслення наявної ситуації. Проведений контент-аналіз оцінював зміст і структуру Кодексів честі студента та етичних кодексів викладача, запроваджених в українських ЗВО. Було проаналізовано 27 Кодексів честі. У результаті дослідження встановлено: майже половина (13 документів) є Кодексами честі, призначеними виключно для студентської спільноти, більшість з яких – короткі брошури-пам'ятки чи переліки

декларативного характеру, що виголошуються на посвяті в студенти; Кодекси честі, що є спільними для всіх учасників освітнього процесу – повноцінні документи (тобто обітниця, основні порушення, розділ санкцій, передбачених за порушення та розділ, присвячений тим, хто виносить вердикт за порушення (переважно це окремий орган – Комітет честі, принципи формування якого так само прописуються в кодексі) [14].

Таким чином, запровадження політики забезпечення академічної доброчесності на інституційному рівні потребує узагальнення стану практик організації освітнього процесу крізь призму цінностей академічної доброчесності.

Мета статті – проаналізувати причини та ставлення здобувачів вищої освіти до порушень академічної доброчесності (на прикладі Вінницького національного технічного університету).

Виклад основного матеріалу. Аналітичні дослідження в галузі освіти створюють інформаційне забезпечення управління освітою за доказовими даними. У 2017 році в Україні було представлено дослідження «Огляди ОЕСР (Організація економічного співробітництва і розвитку) на тему доброчесності в освіті: Україна 2017». В огляді незалежними міжнародними фахівцями охарактеризовано порушення та визначено фактори, які створюють можливості для недотримання академічної доброчесності: обмеженість чинного законодавства; відсутність чітких етичних норм; вразливі процедури оцінювання; нерівномірна спроможність до виявлення; безкарність вчинків у галузі академічної недоброчесності [5, с. 147].

Академічна нечесність, шахрайство, корупція в Україні набула масштабів, які становлять загрозу подальшому реформуванню системи освіти. Тому актуалізувався запит на дослідження цієї проблеми не тільки на теоретичному рівні (Т. Добко, І. Дегтярьова, С. Курбатов, М. Рогожа, В. Турчиновський та ін.), а й наявних практик запобігання порушень на інституційному рівні (В. Арбеніна, Л. Сокурянська [2], О. Денисюк [13], О. Стеченко [10], Н. Суласва [12], В. Червоний [15]).

Питання запровадження принципів академічної доброчесності актуальне і для Вінницького національного технічного університету (далі – ВНТУ). Стратегія розвитку ВНТУ на період 2018–2023 рр. передбачає «формування корпоративної культури університету шляхом розвитку моральних, культурних і наукових цінностей», «розширення спектра освітніх послуг, орієнтованих на потреби вирішення задач соціально-економічного розвитку регіону» [11].

В університеті проведено дослідження щодо ставлення студентів до питань академічної доброчесності. Кількість опитаних – 445 студентів I–II курсів. Проаналізуємо результати опитування студентів.

У відповідь на питання «Якою є мета вашого навчання в університеті?» 56,18% (трохи більше половини опитаних студентів) метою навчання в університеті назвали «отримання професійних знань». Майже третина всіх респондентів (28,99%) обрали відповідь – «отримання диплому», 6,52% – «отримання стипендії», 6,29% – «для отримання батьківського схвалення», і 2,02% респондентів важко було відповісти на це питання. Отримані результати та проведені бесіди з студентами дають змогу стверджувати, що серед системи цінностей великої частки здобувачів вищої освіти (41,8%) знання не розглядаються як фактор, що сприятиме професійному успіху. Було зроблено висновок щодо необхідності окремого дослідження ієрархії чинників життєвого успіху (власний інтелект, здібності, професіоналізм, ділові якості чи вміння використовувати будь-які засоби для досягнення поставленої мети), оскільки вони мають вагому внутрішню особистісну зумовленість. Орієнтація на чинники життєвого успіху є факторами, що визначають значущість знань, освіти, освіченості як цінності та стимулюють активну відповідальну навчальну діяльність.

Відповіді на перше питання можуть свідчити і про відсутність поінформованості про вимоги на ринку праці та практику працевлаштування. Сучасні роботодавці оцінюють готовність (компетентності) до виконання професійних обов'язків, особистісні якості потенційного працівника (комунікабельність, вміння працювати в команді, толерантність, стресостійкість та ін.) і часто не вимагають наявності диплома.

Оскільки освітній процес передбачає самостійне виконання навчальних завдань, наступне питання стосувалося організації підготовки до контрольних/підсумкових заходів. На питання «Перед складанням іспитів взаємодопомога в вашій групі відбувається в межах» роз'яснення складних питань – 58,18%; члени групи не тільки допомагають у підготовці до іспиту, а й «навчають», як списати, як заховати шпаргалку та ін. – 34,78%; можна розраховувати на «підтримку» (списати, підказати) на контрольних заходах – 4,09%; утрималися – 2,95%.

Досить високою за результатами опитування (58,18%) виявилася частка студентів, які потребують додаткового роз'яснення складних питань навчальної дисципліни. Власні спостереження, педагогічний досвід дають підстави стверджувати, що цей результат зумовлений низькою сформованістю готовності студентів до самостійного оволодіння знаннями. Зменшення кількості аудиторних годин на опанування навчальних дисциплін, низька пізнавальна активність, відсутність умінь та навичок організації самостійного навчання, на нашу думку, є причиною високої чисельності тих, хто потребує допомоги під час підготовки до контрольних/підсумкових заходів.

На запитання «Чи самостійно (власними силами) ви складаєте іспити?» більшість (90,91%) студентів відповіли, що роблять це самостійно, і лише 7,27% використовують недоброчесні практики, 1,82% респондентів відмовились відповісти на питання. Є вагомими підстави не довіряти високій цифрі (90,91%) самостійного складання іспиту (через порівняння з відповідями на попереднє питання). Такий результат, на наш погляд, свідчить про бажання здобувачів вищої освіти «зберегти обличчя». Це припущення підтвердять відповіді на наступні питання.

Наш подальший аналіз був спрямований на з'ясування видів недоброчесних практик, до яких вдаються здобувачі вищої освіти, щоб їх навчальні результати були зарахованими (табл. 1).

Таблиця 1

Використання недоброчесних практик студентами під час складання заліків/іспитів

Вид порушення академічної доброчесності	%
Готуємо шпаргалки на підставі лекційного матеріалу або іншого матеріалу, наданого викладачем	40
Списуємо відповіді на питання, перебуваючи online в інтернеті	18,2
Готуємо шпаргалки, «бомби» на підставі матеріалу, знайденого в інтернеті	4,9
Списуємо в інших студентів	6,4
Домовляємося з викладачем або адміністрацією про оцінку за послуги або винагороду	4,1
Використовуємо технічні засоби для консультацій й записування під диктовку відповідей	1,6
Купуємо готові шпаргалки	0,9
Інше	23,0

Дані опитування здобувачів вищої освіти констатують, що чверть (24,7%) з опитаних користуються технічними засобами для складання заліків/іспитів і лише 4% студентів зізнались у хабарі. На питання «Чи трапляються на вашому факультеті випадки отримання оцінок за послуги чи або гроші?» 20,2% відповіли «так, такі випадки бувають», 38,0% респондентів відповіли, що їм «важко сказати напевно», 37,5% – «ні, це неможливо». Сума відповідей на перші два варіанти становить 58,2% опитаних. Таким чином, здебільшого ініціаторами отримання оцінок за кошти є здобувачі вищої освіти.

Про достовірність таких висновків свідчать результати ще одного дослідження. Загальнонаціональне опитування «Вища освіта в Україні: громадська думка студентів» було проведене Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у 2015 р. Загалом було опитано 1001 респондента за національною вибіркою університетів України, що є репрезентативною для студентського загалу за розташуванням ЗВО. За результатами опитування, 41% студентів вважають корупцію (подарунки викладачам, сплату за

оцінки, купівлю курсових та дипломних робіт та ін.) швидким та порівно простим вирішення проблем. А визначаючи, що спонукає студентів вдаватися до «купівлі оцінок», більшість опитаних (58%) називають власне бажання, мотивоване тим, що «легше заплатити, ніж щось вивчити» [4].

Як показали результати опитування студентів ВНТУ, несамостійне виконання навчальних завдань є не єдиним видом порушення принципів академічної доброчесності, до якого вдаються студенти. Одним із найпоширеніших порушень було визначено академічний плагіат. Показово, що незважаючи на те, що 52,7% респондентів підтвердили, що були поінформовані про основні критерії виявлення плагіату, це не утримує студентів від цього виду порушення.

На думку студентів, однією з основних причин вчинення порушення принципів академічної доброчесності є їх переобтяженість великим обсягом письмових робіт (табл. 2).

Таблиця 2

Основні причини поширення плагіату в студентському середовищі ВНТУ

	Причини	%
1	Необхідність виконання великого обсягу письмових робіт протягом навчального семестру	35,4
2	Повторюваність/неактуальність тем письмових робіт	14,3
3	Відсутність практичного застосування результатів досліджень	15,1
4	Відсутність розуміння необхідності та мети написання письмових робіт	18,2
5	Відсутність чітких та універсальних норм щодо оцінки оригінальності текстів	4,0
6	Нейтральне ставлення до плагіату викладачами	3,2
7	Звичка використовувати плагіат, сформована в середній школі	4,2
8	Низький рівень професіоналізму, мотивації та зацікавленості викладачів	5,6

Відповіді свідчать, що виконання великого обсягу письмових робіт, зміст яких не має практичного характеру, відсутність чітких прозорих норм оцінювання та байдужість науково-педагогічних працівників (далі – НПП) до проявів недотримання правил чесної інтелектуальної праці спонукають здобувачів вищої освіти вдаватися до практик, які сформовані ще в процесі навчання в школі, – плагіювати. Посилює негативну тенденцію «низький рівень професіоналізму, мотивації та зацікавленості викладачів». Отже, причини порушень принципів академічної доброчесності здобувачами вищої освіти криються не тільки в пошуку простих рішень проблем, а й в неготовності НПП до постійної роботи над педагогічним та особистісним розвитком. Саме тому новий концептуальний конструкт співпраці викладач-студент передбачає взаємну відповідальність суб'єктів освітнього

процесу за результати навчання, спонукає НПП до підвищення професійної компетентності, застосування сучасних інтерактивних технологій викладання, пошуку шляхів партнерської співпраці зі студентами, орієнтованої на результат. Натомість неготовність НПП до зміни освітньої парадигми створюватиме умови для подальшого продукування плагіату, серйозного порушення принципів академічної доброчесності.

Дотримання принципів академічної доброчесності потребує систематичного моніторингу. Тому подальший аналіз результатів опитування стосувався регулярності перевірки письмових робіт студентів на плагіат. На питання «Чи перевіряють студентські письмові роботи на плагіат» студенти відповіли: «так» – 22%, «часто» – 12,7%, «іноді» – 25,3%, «час від часу» – 10,9%, «ніколи» – 6,6%, «важко відповісти» – 22,5%.

Вищезазначене варто трактувати як індиферентне ставлення НПП до плагіату, що тільки посилює впевненість студентів, що «запозичення» без жодних посилань на автора є нормою. Таким чином, поширена в студентському середовищі практика використання готових письмових робіт перетворюється на конвенційну норму. Якщо до цього додати усталену практику використання шпаргалок та списування, то є підстави говорити про специфічну для українського та, мабуть, усього пострадянського студентства ментальну особливість. «Йдеться про таку деформацію ціннісно-нормативної системи, як позитивне та навіть схвальне ставлення до спроб оминати нормативні вимоги щодо навчальної діяльності, намагання досягти якомога кращих результатів (перш за все у вигляді більш-менш високих оцінок у заліковій книжці) за докладанням мінімуму зусиль» [2, с. 32].

Отже, результати дослідження щодо причин та ставлення студентів до порушення академічної доброчесності стануть підґрунтям для планування комплексу заходів забезпечення принципів академічної доброчесності в ВНТУ, частину з яких ми визначимо в тексті висновків.

Висновки і пропозиції. Завершуючи аналіз результатів опитування щодо причин та ставлення студентів до порушень академічної доброчесності, додатково до коментарів, висловлених у межах кожного окремого питання, сформулюємо висновки:

– серед системи цінностей здобувачів вищої освіти знання не розглядаються як фактор, що сприятиме професійному успіху. Це засвідчує необхідність формувати мотиваційно-ціннісну компоненту культури академічної доброчесності та розвивати усвідомлення, що результатами навчання мають бути професійні та соціальні (система умінь і навичок взаємодії) компетентності, здобуті завдяки систематичній чесній праці.

Одним із шляхів вирішення даної проблеми є створення умов, що забезпечать тісну співпрацю з роботодавцями. Діяльність із зовнішніми стейкхолдерами сприятиме усвідомленню здобувачами вищої освіти того, що якісні професійні знання є запорукою працевлаштування та основою стратегії життєвого успіху загалом;

– результати дослідження практики організації та складання заліків/іспитів свідчать про частково недостатню готовність студентів до організації самостійної роботи. Зменшення аудиторного навантаження, розширення кількості матеріалу для самостійного опрацювання, глобальна тенденція навчатися впродовж життя – все це спонукає до пошуку організаційно-педагогічних умов для розвитку самостійної пізнавальної активності студентів;

– актуальною проблемою в університеті є необхідність перегляду кількості, змісту та форм письмових робіт; оновлення змісту освіти, спрямованого на отримання навичок з академічного письма для попередження недотримання принципів академічної доброчесності. Критичною також видається потреба посилити зусилля щодо систематичної перевірки письмових робіт студентів на плагіат;

– ключовими акторами (учасниками) в розв'язанні окреслених завдань є науково-педагогічні працівники. Вони мають не лише визнавати та дотримуватися принципів академічної доброчесності, а й впливати на їх формування у здобувачів вищої освіти. На нашу думку, актуальною проблемою в університеті є забезпечення змоги викладачів підвищити кваліфікацію щодо впровадження сучасних освітніх технологій викладання, які сприятимуть пізнавальній активності студентів та підвищенню рівня їх обізнаності в доброчесних навчальних практиках.

Список використаної літератури:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університетів. URL: https://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2016-09-07/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf (дата звернення: 12.05. 2020).
2. Арбеніна В.Л., Сокур'янська Л.Г. Стан навчальних практик сучасного студентства як соціокультурний бар'єр модернізації вищої школи України. *Український соціологічний журнал*. 2012. № 1–2. С. 27–47.
3. Артьомов П.М., Пак І.В. Академічна нечесність як елемент академічної культури українського студентства: результати емпіричних досліджень. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2016. Вип. 37. С. 234–240.

4. Злобіна О.Г., Бекешкіна І.Е. Студентство як суб'єкт продукування корупційних практик. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства* : збірник наук. пр. 2011. Вип. 17. С. 431–438.
5. Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017. URL: [http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_\(1\).pdf](http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_(1).pdf) (дата звернення: 12.05.2020).
6. Потапюк Л.М., Потапюк І.П. Моральні імперативи вдосконалення вищої освіти. *Інженерні та освітні технології*. 2017. № 1 (17). С. 33–40. URL: <http://eetecs.kdu.edu.ua> (дата звернення: 12.05.2020).
7. Програма розвитку лідерського потенціалу університетів України: Оцінка впливу. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/LDP_Impact-Report_BC_ukr.pdf (дата звернення: 12.05.2020).
8. Проєкт «Інноваційний університет та лідерство». URL: http://www.edupolicy.org.ua/_dx/main_ua/projects_ua/finalized-projects_ua/projectiul.html (дата звернення: 12.05.2020).
9. Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні. URL: <https://saiup.org.ua/> (дата звернення: 12.05.2020).
10. Стеченко О.В. Проблема академічної чесності в навчальному процесі : досвід Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. *Медична освіта*. 2016. № 3. С. 93–98.
11. Стратегія розвитку ВНТУ на період 2018–2023 рр. URL: <http://https://vntu.edu.ua/images/2018/strozvitok.pdf> (дата звернення: 12.05.2020).
12. Сулаєва Н.В., Палеха О.М. Академічна доброчесність: досвід Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. *Академічна доброчесність: виклики сучасності: Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава)*. 2018. 162 с. URL: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/09/akademichna-dobrochesnist_naukovi-es.pdf (дата звернення: 12.05.2020).
13. Ткаченко В.В., Кожекіна Л.Ю., Денисюк О.Я. Практики протидії плагіату в українських ВНЗ як складова академічної доброчесності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2017. Вип. 38. С. 82–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISD_2017_38_14 (дата звернення: 12.05.2020).
14. Ткаченко В., Кожекіна Л.Ю. Досвід застосування методу контент-аналізу до дослідження практик академічної доброчесності в українських ВНЗ. *Освітня аналітика України*. 2017. Вип. 1. С. 55–69.
15. Червоний В.М. Особливості системи запобігання та виявлення академічного плагіату у роботах здобувачів вищої освіти Харківського державного університету харчування та торгівлі. *Академічна доброчесність: виклики сучасності: збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава)*. 2019. 148 с. URL: https://www.iiasc.org/wp-content/uploads/2020/02/iiasc_academic_integrity_12_2019.pdf (дата звернення: 12.05.2020).
16. Beaty M., Henry D. *The Schooled Heart: Moral Formation in American Higher Education* (pp. 73–102). Waco TX: Baylor University Press. 2007. 230 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=AU7iO08QKyUC&pg=PA34&lpg=PA34&dq=Beaty+M.,+Henry+D.+The+Schooled+Heart:+Moral+Formation+in+American+Higher+Education&source=bl&ots=NbsE_-ALnt&sig=ACfU3U1M_LSn18MP_OEBLXglzjbUxQW56yA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwiJ_dboh6_pAhVyxMQBHXy5DKsQ6AEwB3oECAUQAQ#v=onepage&q=Beaty%20M.%20Henry%20D.%20The%20Schooled%20Heart%3A%20Moral%20Formation%20in%20American%20Higher%20Education&f=false (дата звернення: 12.05.2020).
17. Colby A., Ehrlich T., Beaumont E., Stephens J. *Educating Citizens: Preparing America's Undergraduates for Lives of Moral and Civic Responsibility*. San Francisco CA: Jossey-Bass, 2003. 332 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=qIMQzDGvQZIC&pg=PA92&lpg=PA92&dq=Colby+A.,+Ehrlich+T.,+Beaumont+E.,+Stephens+J.+Educating+Citizens:+Preparing+America%27s+Undergraduates+for+Lives+of+Moral+and+Civic+Responsibility.&source=bl&ots=S478t6Y7Rb&sig=ACfU3U1-ExOkHJSdQk8fBsuhkrNgEtelmQ&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwiNxO3Eia_pAhXPMJoKHf6jBxYQ6AEwBHoECAoQAQ#v=onepage&q=Colby%20A.%20Ehrlich%20T.%20Beaumont%20E.%20Stephens%20J.%20Educating%20Citizens%3A%20Preparing%20America's%20Undergraduates%20for%20Lives%20of%20Moral%20and%20Civic%20Responsibility.&f=false (дата звернення: 12.05.2020).
18. Glossary for Academic Integrity. URL: http://www.academicintegrity.eu/wp/wp-content/uploads/2018/02/GLOSSARY_final.pdf (дата звернення: 12.05.2020).
19. Guidelines for an Institutional Code of Ethics in Higher Education. URL: <http://etico.iiep.unesco.org/en/resource/iau-mco-guidelines-institutional-code-ethics-higher-education> (дата звернення: 12.05.2020).

20. Haines V.J., Diekhoff G.M., LaBeff E.E., & Clark R.E. College cheating: Immaturity, lack of commitment, and the neutralizing attitude. *Research in Higher Education*, (1986). 25(4), 342–354. URL: <https://doi.org/10.1007/BF00992130> (дата звернення: 12.05. 2020).
21. McCabe D.L., Trevino L.K. What We Know About Cheating in College: Longitudinal Trends and Recent Developments, *Change*, 1996. Vol. 28, No. 1. Pp. 28–33. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00091383.1996.10544253> (дата звернення: 12.05. 2020).
22. Pan-European Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education (ETINED). Ethical behavior of all actors in education/7th Prague Forum Towards a Pan-European Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education Charles University, Prague, Czech Republic 1–2 October 2015. 58 p. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680692398> (дата звернення: 12.05. 2020).
23. Pascarella Ernest T., Terenzini Patrick T. How College Affects Students: Ten Directions for Future Research. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/How-college-affects-students-Brown-Pascarella/59302ac69d14df1464292ea96249d2e256412c04> (дата звернення: 12.05. 2020).
24. The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03797720500083922?journalCode=chee20> (дата звернення: 12.05. 2020).

Drach I., Slobodianiuk O. Violations of academic integrity: causes and attitudes of students

In line with Ukraine's accession to the European Higher Education Area, the article highlights the issue of strengthening the institutional capacity of domestic higher education institutions, which, in turn, provides for improving the quality of education. The creation of a quality assurance system for higher education and a culture of quality exacerbates the issue of ethical regulation of the academic environment. The authors of the article determined that the system of higher education has a long tradition of consistent implementation of the principles of academic integrity and a long history of its study. The policy of implementation of the principles of academic integrity in the European Higher Education Area is described. The article emphasizes the urgency of approving documents that regulate (at the national and supranational levels) relations of all participants of the educational process, the role of international projects in implementing the principles of academic integrity and creating structures responsible for implementing academic integrity policy as a central component of academic culture. The purpose of the article is to analyze the causes and attitudes of higher education students to violations of academic integrity (on the example of Vinnytsia National Technical University). The authors of the article explore the problematic aspects of their practical implementation in higher education institutions of Ukraine. Based on the results of a study on the causes and attitudes of students to the violation of academic integrity at Vinnytsia National Technical University, the authors state that due to lack of awareness of first- and second-year students about labor market requirements and lack of employment practice, they underestimate the role of knowledge as a factor professional success. The authors identify a number of factors that motivate higher education students to violate the principles of academic integrity. According to students, one of the main reasons for their violation is the implementation of a large number of educational tasks that do not have a professional and practical orientation. The steps for further development of academic integrity in the educational environment are outlined, namely: cooperation of the university with stakeholders, improvement of pedagogical qualification of scientific and pedagogical workers, acquisition of academic writing skills by students, and regular checks of students' written works for plagiarism.

Key words: higher education, academic integrity, principles of academic integrity, ensuring academic integrity, non-compliance with academic integrity.